ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Абдулов Ҷамолиддин Мухрудинович дар мавзуи “Ташаккули мавқеи шаҳрвандӣ дар тарбияи хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар заминаи осорхонаҳои мактабӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.05 – Назария, методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (13.00.05.03 – Педагогикаи иҷтимоӣ ва худшиносӣ) пешниҳод шудааст.

Ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ, равшан намудани робитаи он ба таърихи миллат, аз ҷумла, омӯзиш ва дарки ёдгории осорхонаҳои мактабӣ аз ҷониби насли наврас яке аз масъалаҳои хеле муҳимми раванди таҳсилу тарбия аст. Кулли рӯйдодҳои таърихӣ ва дигаргуниҳои дунё дар назди мактабу маориф масоили таҳлилу дарки воқеияти муосирро ба миён мегузорад, зеро фазои ҷомеа мунтазам ва пайваста зимни дигаргуниҳои иҷтимоӣ-сиёсӣ ва фарҳангӣ-маърифатӣ дар ҷараёни ташаккул ва рушду нумӯъ қарор дорад. Таҳқиқи вазъи таълиму тарбия дар заминаи таҳқиқу омӯзиш собит мекунад, ки фарҳанги шаҳрвандӣ дар кадом мавқеъ қарор дорад, чӣ корҳою чӣ нақшаҳое роҳандозӣ гардидаанд, оё масъалаҳои ташаккули мавқеи шаҳрвандии хонандагони макотиби миёна маҷрои дилхоҳу мувофиқро қабул кардааст.

Арзёбии арзишҳои ахлоқӣ ва ҷустуҷӯи ғояҳои пешқадами ҷомеа водор месозад, ки ба мероси таърихию фарҳангӣ бо нигоҳи нав назар андохта шавад. Аз ҷумла, осорхонаҳои мактабӣ нигаҳбон ва муаррифкунандаи мероси бузурги фарҳангӣ буда, бо ҳаёти ҷомеа робитаи қавӣ доранд. Онҳо чун муассисаи иҷтимоӣ ва таълиму тарбиявӣ ба шуур ва тафаккури насли наврас ва ҷавонон таъсири мусбӣ расонида, дар ташаккули дунёи маънавӣ, худшиносии миллӣ, ғояҳои меҳанпарварӣ ва ватандӯстии онҳо дар пояи анъанаҳои иҷтимоӣ-фарҳангӣ нақши муассир доранд. Имкон медиҳанд, ки насли имрӯз ба гузашта ва хоса ба таҷрибаи рӯзгор рӯ оварда, анъана ва асолатҳои ахлоқӣ, решаҳои аслии хешро дониста гирад.

Таърихи гузашта ва зиндагиномаи ниёгони мо пур аз саҳифаҳои шуҷоат ва қаҳрамонӣ буда, дар ташаккули мавқеи шаҳрвандии хонандагони макотиби миёна унсурҳои пурарзиш, аз ҷумла, меҳру муҳаббати бепоён ба ватан, ватандорӣ ва ҳуввияти миллиро бедор месозад. Тарбияи мавқеи шаҳрвандии наврасону ҷавонон тавассути осорхонаҳои мактабӣ водор месозад, ки онҳо нисбат ба зодгоҳ ва меҳани

хеш ва арзишҳои миллӣ нигоҳи пурмеҳр пайдо карда, кӯшиш ба харҷ медиҳанд, ки номбардор ва ворисони гузаштагон бошанд.

Ҷаҳонишавии замони муосир дар тамоми мамлакатҳо ва минтақаҳо таъсири худро мерасонад, аз ҳамин сабаб ҷиҳати ҳалли масъалаи ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ тариқи дарёфти роҳу равиши эҳтиёт ва густариши он, ҳифзи арзишҳои моддӣ ва маънавӣ тавассути осорхонаҳои мактабӣ хеле муҳим аст. Дар натиҷаи таҳқиқ ва омӯзиши вазъи таълим ва тарбия метавонем мушоҳида намоем, ки фарҳанги оммавӣ дар кадом ҳолат ва дараҷа қарор дорад ва чӣ гуна худро намоён мекунад.

Дар замони муосир инкишофи субъектҳои таълиму тарбия, ташаккули мавқеи шаҳрвандии онҳо ҳамчун ҷузъҳои муҳимми сиёсӣ-иҷтимоӣ ва сиёсӣ-иқтисодӣ, зеҳнӣ ва маърифатӣ ба чашм мерасад. Муҳити таълиму тарбия бо рукнҳои гуногуни сохторҳои давлатӣ фаъолият мекунад ва ба бунёди ҷомеаи шаҳрвандӣ мусоидат менамояд.

Воқеан, гузашта ва саҳифаҳои дурахшони ҳаёти ниёгони мо пур аз диловарӣ ва қаҳрамонӣ буда, тарбияи асил ва комили мавқеи шаҳрвандии наврасону ҷавонон дар замири онҳо меҳру муҳаббат ба ватан ва ҳуввияти миллиро бедор месозад. Ташаккул ва тарбияи мавқеи шаҳрвандии наврасону ҷавонон тавассути осорхонаҳои мактабӣ нисбат ба меҳани худ ва арзишҳои миллии он нигоҳи тоза эҷод мекунад, таъкид месозад, ки насли имрӯзу фардо номбардор ва ворисони арзандаи гузаштагони хеш бошанд.

Диссертатсияи Абдулов Ҷамолиддин Муҳрудинович дар мавзуи “Ташаккули мавқеи шаҳрвандӣ дар тарбияи хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар заминаи осорхонаҳои мактабӣ” мубрам ва ба талаботи замон мувофиқ буда, ташаккул додани мавқеи шаҳрвандӣ дар тарбияи хонандагон дар заминаи осорхонаҳои мактабӣ муҳим арзёбӣ мегардад.

Тарҳи рисола тибқи талабот ба диссертатсияҳои номзадӣ омода шуда, он аз муқаддима, ду боб, ҳафта фасл, хулоса, тавсияҳо барои истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот ва рӯйхати адабиёт таркиб ёфта, ҳаҷми он 182 саҳифаи чопи компютериро ташкил мекунад.

Дар муқаддима аҳамияту дараҷаи омӯзиши мавзуъ, мақсаду вазифаҳои таҳқиқ, сарчашмаҳову усулҳои пажӯҳиш, навгониҳо, арзиши назарию амалии рисола, нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшавандаи диссертатсия аз назари илмӣ дуруст муайян карда шудаанд.

Дар қисмати муқаддимавии диссертатсия талаботҳо доир ба иҷрои кори таҳқиқотӣ риоя гардида, ҳар бахш бо низоми муайян пай дар пай оварда шудаанд.

Арзишмандии таҳқиқоти мазкурро бо таври зайл арзёбӣ метавон кард, тарбияи мавқеи шаҳрвандии наврасон ва ҷавононро метавон тариқи формулаи “осорхона – илм – нигора” муайян намуд. Ин маънои онро дорад, ки донишҳои илмӣ заминаи пойдор барои пайдоиши воситаҳои нави таълиму тарбияи мавқеи шаҳрвандӣ мегарданд ва имкон медиҳанд, ки насли наврас дар руҳияи баланди эҳсоси шаҳрвандӣ, ватандӯстӣ тарбия ёбанд.

Дар боби аввали рисола “Асосҳои назариявӣ-методологии ташаккули мавқеи шаҳрвандии хонандагони муассисаои таҳсилоти миёнаи умумӣ тавассути осорхонаҳои мактабӣ” масъалаҳои назариявӣ ва методологии мавзуи таҳқиқотӣ арзёбӣ гардидааст, ки он ба иҷрои корҳои илмӣ - таҳқиқотӣ ҷавобгӯй аст. Муаллиф аз таҳқиқоти олимони ватани ва кишварҳои дигар хеле хуб истифода бурда, ба усули таҳлилу муқоисакунӣ арзишмандии онҳоро дар кори худ таъкид намудааст.

Ҷанбаҳои мухталифи мавзуъ, ба монанди ташаккули мавқеи шаҳрвандӣ дар тарбияи хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар заминаи осорхонаҳои мактабӣ дар диссертатсия, монография, китобҳои дарсӣ ва дастурҳои илмию методӣ барои муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, коллеҷу донишгоҳҳои педагогӣ дастуру тавсияҳои методии муҳаккиқони тоҷик М. Лутфуллозода, Ф. Шарифзода, И. Каримова, М. Орифӣ, К. Қодиров, Б. Раҳимов, А. Нуров, С. Негматов, Х. Раҳимзода, Б. Маҷидова, Д. Латифзода, Ҷ. Файзализода, А. Мирализода, Н. Юнусова, Г. Иброҳимов, И. Давлатшоев, С. Носиров ва дигарон рӯ оварда, паҳлӯҳои гуногуни ғояҳои тарбияи ватандӯстӣ ва ифтихори миллиро дар таҳқиқотҳояш инъикос намудааст.

Дар таҳлили санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ қабул гардидани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ҳифз ва истифодаи объектҳои мероси таърихию фарҳангӣ”, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи берун баровардан ва ворид кардани сарватҳои таърихию фарҳангӣ”, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Осорхонаҳо ва Фонди Осорхонаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон”, барои омӯзишу таҷрибаи мероси ниёгон, ҳифзи барқарорнамоии ёдгориҳои таърихию фарҳангӣ ва худшиносию худогоҳии ҷомеа мусоидат мекунанд.

Мутобиқи нақша боби дуюми рисола фарогири масоили дар амал татбиқ намудани тарбияи мавқеи шаҳрвандии наврасону ҷавонон дар заминаи осорхонаи мактабӣ бо тарзу усули хоса ва натиҷагирӣ аз он , бо баррасии зербоби “Коркард ва татбиқи шартҳои таъминкунандаи самаранокии ташаккули мавқеи шаҳрвандии наврасону ҷавонон дар заминаи осорхонаҳои мактабӣ” рисола мавриди пажуҳиш қарор гирифта шудааст. Дар мавзуи аввал иқтибосот аз рӯйи таҳқиқоти олимони соҳа

оварда шуда, дар зимни он бо пешниҳоди коркарду дар амал татбиқ намудани тарбияи худшиносии миллии хонандагон дар асоси осорхонаи мактабӣ таҳлил гардида, натиҷагирии он оварда шудааст.

Сатҳи навгонии натиҷаҳои илмӣ (нуктаҳои илмӣ), хулосаҳои унвонҷӯ, ки дар рисолаи илмӣ баён гардидаанд:

1. Таҳқиқоти мазкур аз нахустин корҳои илмии мукаммал оид ба омӯзиш ва баррасии ташаккул ва парвариши мавқеи шаҳрвандии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар заминаи осорхонаҳои мактабӣ мебошад.

2. Дар раванди таҳқиқ мушкилоти тарбияи мавқеи шаҳрвандии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мушаххас гардида, нақши осорхонаҳои мактабӣ чун нишони боэътимоди ҳувияти миллӣ ва худшиносии миллӣ ҳаллу арзёбӣ шудааст.

3. Дар заминаи истифода аз мероси гаронбаҳои моддӣ-маънавии халқи тоҷик, ки, аз ҷумла, дар осорхонаҳои мактабӣ гирд оварда шудаанд, роҳҳои оқилонаи тарбияи мавқеи шаҳрвандии хонандагон дар амалияи фаъолияти ҳаррӯза бо назардошти хусусиятҳои инфиродӣ-психологӣ татбиқ гардид.

4. Дастовардҳои илмии муаллиф дар тадқиқот имкон медиҳад, ки ҳисси баланди худшиносии миллии хонандагон дар масири дурусту беғалат омӯхтани маводи дар осорхонаҳои мактабӣ мавҷуд буда бедор гардад.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот аз он иборат аст, ки масъалаи нақши осорхонаҳои мактабӣ дар тарбияи мавқеи шаҳрвандии наврасону ҷавонон вақти таълим дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ бори аввал мавриди тадқиқи фарогир қарор гирифтааст. Таҳқиқ ва омӯзиши асосҳои илмӣ-педагогии ташаккули мавқеи шаҳрвандии наврасон тавассути осорхонаҳои мактабӣ дар илми педагогикаи ватанӣ аҳамияти назаррас ва амиқи назариявӣ ва амалӣ дорад. Аз ҷумла:

- барои пажуҳиш ва рушди таҳқиқотҳои минбаъдаи илмӣ кумак хоҳад расонд;

- дар тарбия ва парвариши мавқеи шаҳрвандии наврасону ҷавонон ба омӯзгорони ояндаи фанни таърих ёрии амалӣ хоҳад расонд;

- ба дарки моҳият ва аслияти осорхонаҳо дар ҳаёти ахлоқӣ-маънавии хонандагон дар самти ташаккули ҳувияти миллӣ, худшиносии миллӣ, ҳисси бузурги ватандӯстӣ ва меҳанпарастӣ мусоидат хоҳад кард;

- ҳамчун дастури маърифатӣ-таълимӣ барои кулли мутасаддиёни ин сохтори муҳимми соҳаи маориф ва осорхонаҳои мактабӣ хидмати беминнат хоҳад кард;

- маводи таҳияшуда метавонад дар нашри китобҳои дарсӣ, васоити таълимӣ, қомуснома ва солномаҳои таърихӣ истифода гардад;

- чун роҳнамо ва дастур дар самти интихобшудаи илми педагогикаи ватанӣ истифода бурда мешавад;

- таҳқиқот метавонад барои собит намудани бартарии осорхонаҳои мактабӣ дар ташаккули мавқеи шаҳрвандии наврасону ҷавонон дар раванди таълими фанни таърих саҳифаҳои нав боз кунад.

Аҳамияти амалии тадкикот

Дар диссертатсия масъалаҳои истифодаи усулҳои гуногуни тарбияи мавқеи шаҳрвандии наврасону ҷавонон тавассути осорхонаҳои мактабӣ, ки табиати ватандӯстӣ доранд, ҷиҳати ғанигардонии методологияи таълим, бо роҳи истифода аз моделҳои дидактикӣ, мавқеъ ва тарзи истифодабарии методҳои таълими хусусияти ҳувияти миллидошта тадқиқ шудааст ва барои омӯзгорон, унвонҷуён, донишҷӯёни факултетҳои таърих ва хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ аҳамияти бузурги амалӣ касб мекунад.

Омӯзгорон ва дастандаркорони соҳаи маориф, ки ба масъалаҳои тарбияи мавқеи шаҳрвандӣ, таълиму тарбияи ватандӯстӣ, инсондӯстӣ ва ҳувияти миллӣ сару кор доранд, аз рисола васеъ истифода бурда метавонанд. Муҳаққиқон ва алоқамандони таърихи халқи тоҷик, омӯзгорони фани таърих, кормандони осорхонаҳои мактабӣ дар самти таълиму тарбия метавонанд аз маводи рисола баҳрабардорӣ намоянд, ки он далели аҳамияти назарраси амалӣ доштани рисола маҳсуб меёбад.

Муаллиф интихоби усул ва тарзи таълим, амалигардонӣ ва санҷиши бевоситаи кори таҷрибавӣ-озмоиширо босамар ба роҳ монда, барои ба анҷом расонидани рисолаи диссертатсионӣ ва фишурдаи он, таҳияву нашри мақолаҳои илмӣ, гузориш дар конфронсу семинарҳо мутташакилона фаъолият намудааст. Аз ҷумла, 5 адади мақолаҳои илмӣ дар нашрияҳои тавсиякардаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр гардидаанд.

Натиҷаҳои таҳқиқоти гузаронидашуда оид ба ташаккули мавқеи шаҳрвандӣ дар тарбияи хонандагон заминаи осорхонаҳои мактабӣ ки дар ҷадвалу диаграммаҳо оварда шудааст, ҷолиби диққат мебошад, ки вобаста ба объекти омӯзиш ба роҳ монда шуда, аз таҳлили омори математикӣ иборат аст, ки хоси таҳқиқоти педагогӣ -иҷтимоӣ мебошад.

Аз нуқтаи назари мо, рисолаи илмии Абдулов Ҷамолиддин Мухрудинович дар мавзуи "Ташаккули мавқеи шаҳрвандӣ дар тарбияи хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар заминаи осорхонаҳои мактабӣ" таҳқиқоти анҷомёфтаи илмӣ дар педагогикаи ватанӣ ба ҳисоб меравад.

Дар баробари муваффақиятҳои зикршуда, дар рисола баъзе камбудию норасоиҳо низ роҳ ёфтаанд, ки зикри чанде аз онҳо барои такмили минбаъдаи он хеле муфиданд:

1. Дар диссертатсия роҳу усулҳои ташаккули мавқеи шаҳрвандӣ дар тарбияи хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар заминаи осорхонаҳои мактабӣ шарҳу тафсир шудааст, вале мисолҳои мушаххас ба қадри кофӣ оварда нашудааст, ки дар амалия чӣ гуна онҳо татбиқ карда мешаванд.
2. Дар матни рисолаи илмӣ бархе аз иқтибосҳои овардашуда аз кадом адабиёт истифода шуданд, таҳти сабт қарор наёфтаанд.
3. Дар баъзе саҳифаҳои кори диссертатсионӣ ва фишурдаи он хатогиҳои имлоӣ, мантиқӣ ва техникӣ ба назар мерасад, ки ба таҳриру тасҳеҳ ниёз доранд.

Камбудиҳои зикршуда арзиши комили илмӣ ва дастовардҳои назарраси рисолаи илмии Абдулов Ҷамолиддин Мухрудинович дар мавзуи "Ташаккули мавқеи шаҳрвандӣ дар тарбияи хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар заминаи осорхонаҳои мактабӣ"дар ҳудуд ва миқёси мавзӯи таҳқиқшуда халалдор намекунад. Кори диссертатсионӣ анҷомёфта буда, мақолаҳои нашрнамудаи муаллиф ба мазмуни рисола мувофиқат мекунанд.

ХУЛОСА

Диссертатсияи Абдулов Ҷамолиддин Мухрудинович дар мавзуи "Ташаккули мавқеи шаҳрвандӣ дар тарбияи хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар заминаи осорхонаҳои мактабӣ"кори ба итмомрасидаи илмӣ-таҳқиқотӣ буда, аз ҷониби муаллиф мустақилона ва дар сатҳи хуби илмӣ иҷро карда шудааст.

Нуктаҳои илмӣ, натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ ва хулосаҳои рисолаи илмӣ дар мақолаҳо, аз он ҷумла дар нашрияҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки рӯйхати онҳо дар рисолаи илмӣ ва фишурдаи он дарҷ гардидаанд, интишор шудаанд.

Автореферат, дастур ва мақолаҳои нашрнамудаи диссертант муҳтавои асосии рисолаи илмиро инъикос менамояд. Мазмуни таҳқиқоти диссертатсионӣ бо соҳаи зерини шиносномаи ихтисоси 13.00.05 – Назария, методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (13.00.05.03 – Педагогикаи иҷтимоӣ ва худшиносӣ) пурра мувофиқат мекунад.

Рисолаи илмӣ ба талаботи Низомномаи намунавӣ оид ба Шурои диссертатсионӣ ва тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ, ки

бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидаанд, пурра ҷавобгӯ буда, муаллифи он Абдулов Ҷамолиддин Мухрудинович сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ, аз рӯйи ихтисоси 13.00.05 – Назария, методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (13.00.05.03 – Педагогикаи иҷтимоӣ ва худшиносӣ) пурра мувофиқат мекунад.

Муқарризи расмӣ:
Номзади илмҳои педагогӣ,
мудири кафедраи технологияҳои
иҷтимоӣ-фарҳангӣ ва сайёҳии
Донишкадаи давлатии фарҳанг
ва санъати Тоҷикистон
ба номи Мирзо Турсунзода Раҳмонов Абдусатор Абдуразоқович

16.01.2024 с.

Маълумот барои тамос: 724032, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, к. Борбад, 73 "А". Донишкадаи давлатии фарҳанг ва санъати Тоҷикистон ба номи Мирзо Турсунзода.
Тел.: (+992-37) 2 31 18 27; +992 93 453 02 02; +992 005 33 54 55.
Сомона: www. ddst.tj.

Имзои Раҳмонов Абдусатор Абдуразоқовичро тасдиқ мекунам.

Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои махсус Ҳамидова З.